

СУТНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ ТА ЇХ РОЛЬ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

У наш час педагогічні інновації активно розвиваються. Це обумовлено актуальною необхідністю комплексної перебудови всієї системи освіти. Перш за все, на педагогічні інновації покладаються основні надії виходу сучасної освіти з кризи, про яку говорять більшість сучасних вітчизняних і зарубіжних дослідників (Б. С. Гершунський, Ж. Аллаки, А. Г. Каспаржак та ін). «Загальноосвітня криза освіти, про яку так багато говорили і писали в останні роки і яка в тих чи інших формах проявляє себе у всіх країнах світу, пов'язана зовсім не з недостатньою ефективністю освіти з точки зору економічної віддачі ... Справжня сутність світового освітнього кризи полягає в безпорадності і неефективності сучасної освіти перед лицем глобальних проблем цивілізаційного простору» [2, с. 32].

Дослідження педагогічних інновацій має досить недовгу історію. На думку дослідників О. Г. Хмарка, М. М. Поташника, А. В. Лоренсова, педагогічні інноваційні процеси стали предметом спеціального вивчення з кінця 50-х рр. ХХ ст. в країнах Європи, в останнє десятиліття – в Україні.

Це пов'язано з тим, що в нашій країні становлення науки про нововведення відбувалося переважно в рамках концепції науково-технічного прогресу в цілому. А. І. Пригожин вважає, що «виділення нововведень у відносно самостійний предмет почалося у нас з досліджень соціальних наслідків автоматизації виробництва. Спеціалізація в області інновації відбулася у нас з певним запізненням. Це було викликано недостатньою увагою в минулому до завдань прискорення науково-технічного розвитку та вдосконалення управління. Якщо в 70-і рр. ХХ ст. наука про нововведення на Заході стає складною, розгалуженою галуззю, то в ці роки в нашій країні інноваційні дослідження тільки стали оформлятися в самостійний напрям наукової діяльності. «Як і в світовій культурі, педагогічна інноватика як наукова дисципліна до останніх років для нас не існувала», – вважає дослідник проблем педагогічної інноватики С. Д. Поляков. – «Не можна сказати, що радянська педагогіка взагалі не займалася дослідженням введення нового в народну освіту. Але ця проблема обмежилася впровадженням досягнень науки і поширенням передового педагогічного досвіду. Причому в цих дослідженнях виникав образ вчителя як людини, яку достатньо наповнити новими знаннями і вміннями (ще, може бути, пред'явити до нього розумні вимоги), щоб він став натхненно і результативно використовувати нові ідеї і способи роботи.

М. В. Кларін зазначає, що одним із недуг вітчизняної педагогіки став відрив від світового досвіду, як в науковій, так і в прикладній сфері, коли інноваційні дидактичні знахідки світової педагогіки залишаються маловідомими навіть для фахівців, а вчителі, випробовуючи величезну потребу у свіжих ідеях, мають можливість ознайомитися, в кращому випадку, лише з фрагментами інноваційних технологій, що розробляються зарубіжними вченими; говорить про необхідність інтегрування вітчизняної теорії і практики в світову педагогічну культуру. При цьому автор особливо відзначає, що зарубіжний досвід завжди вимагає ретельного вивчення і систематизації для адаптації його до умов і цілей освіти. На думку М. В. Кларіна, в наш час значних соціокультурних змін вітчизняна педагогіка зіткнулася з «обвальною» інноваційністю в освіті. У існуючій необхідності систематизації, глибокого всебічного осмислення, коректування відповідно до зміни різноманітних умов величезний досвід інноваційної освітньої практики поступово набуває теоретичне і методологічне обґрунтування. Інноваційні зміни йдуть сьогодні за такими напрямками як формування нового змісту освіти; розробка та реалізація нових технологій навчання; застосування методів, прийомів, засобів освоєння нових програм; створення умов для самовизначення особистості в процесі навчання; зміна в образі діяльності та стилі мислення викладачів і учнів, зміна взаємовідносин між ними, створення та розвиток творчих інноваційних колективів, шкіл, вузів.

Дослідники інноваційних процесів зазначають, що тільки долаючи власний кризовий стан, перетворюючи зміст, форми і способи організації, створюючи принципово нове технологічне забезпечення освітнього процесу системи освіти можна відповісти на виклик часу і стати дійсним ресурсом розвитку. Така модель освіти, здатна своєю якістю забезпечити якість та рівень розвитку окремих країн і людства в цілому, зможе відповідати вимогам безперервності і модальності, фундаментальності та універсальності, гуманізації і демократизму. Вона повинна мати механізми динамічного саморозвитку, тобто володіти такою якістю як інноваційність.

Говорячи про актуальність інноваційних пошуків у сучасних умовах, необхідно позначити ряд протиріч, які призводять до виникнення педагогічних інновацій:

- протиріччя між необхідністю формування в учня цілісного образу культури і технологією її фрагментарного відтворення через предметно-знаннєвий тип навчання;

- протиріччя між безособистісними методами навчання і виховання та необхідністю індивідуально-особистісного формування людини;

- суперечність між безперервною зміною змісту освіти і зростання обсягу знань та незмінним характером базових освітніх технологій в освіті, які не здатні забезпечити адекватне відображення сучасної ситуації.

Розглядаючи систему основних понять педагогічної інноватики, Р. Н. Юсуфбекова виділяє три блоки в структурі інноваційних процесів у системі освіти [5].

Перший блок – блок створення нового в педагогіці. Тут розглядаються такі категорії, як нове в педагогіці, класифікація педагогічних нововведень, умови створення нового, критерії новизни, міра готовності нового до його освоєння та використання, традиції і новаторство, етапи створення нового у педагогіці, творці нового. По суті, це розробка категоріального поля теорії нового в педагогіці, ці поняття вивчає педагогічна неологія.

Другий блок – блок сприйняття, освоєння та оцінки нового: педагогічне співтовариство, оцінка та різновиди процесів освоєння нового, консерватори і новатори в педагогіці, інноваційне середовище, готовність педагогічного співтовариства до сприйняття й оцінки нового. Ці поняття вивчає педагогічна аксіологія.

Третій блок – блок використання та застосування нового. В даному блоці вивчаються закономірності та різновиди впровадження, використання та застосування нового. Цей блок, пов'язаний з вченням про впровадження, називається педагогічно-праксеологією.

При всій динамічності розвитку педагогічна інновація досі є однією з найбільш невизначених і неоднозначних з позицій категоріального апарату педагогіки, що пов'язано зі збереженням в ній багатьох термінів, запозичених із загальної інноватики. Аналізуючи категоріальний апарат педагогічної інновації, можна стверджувати, що існує безліч підходів, як у вивченні, так і у визначенні педагогічних інновацій. Очевидно, це пояснюється тим, що ні у вітчизняній, ні в закордонній науці немає загальноприйнятої теорії інноваційної діяльності, в тому числі до цих пір не вироблено єдиного загальноприйнятого тлумачення вищевказаних термінів. Положення ускладнюється ще й тим, що багато фахівців, визначаючи один і той же предмет дослідження, використовують різні терміни.

Сучасні дослідники особливо виділяють єдність трьох складових інноваційного процесу: створення, освоєння і застосування нововведень. Саме такий трискладовий інноваційний процес і є найчастіше об'єктом вивчення в педагогічній інноватиці, на відміну, наприклад, від дидактики, де об'єктом наукового дослідження виступає тільки процес навчання, тобто застосування якої-небудь методики або технології. У зв'язку з цим, інноваційний процес можна розглядати як процес доведення наукової ідеї до стадії практичного використання й реалізація пов'язаних з цим змін у соціально-педагогічному середовищі.

Узагальнюючи вищесказане, можна стверджувати, що в сучасній педагогіці інновація виражається як цілісна теоретична, технологічна і методологічна концепція оновлення педагогічної діяльності, що забезпечує її вихід на вказаний рівень, як за сіб і процес введення чогось нового в цілі, змістові, методах і формах навчання і ви-

ховання, організацію діяльності педагога і учня. Інновація являє собою цілеспрямовану зміну, що вносить в освітнє середовище стабільні елементи (нововведення), що поліпшують характеристики окремих частин, компонентів і самої освітньої системи в цілому. Критеріями педагогічних інновацій виступає новизна, оптимальність, результативність, концептуальність, системність, гуманістична, спадкоємність з традицією, науковість і достатність науково-методичного забезпечення, наявність інфраструктури як комплексу умов реалізації і розповсюдження.

Список використаної літератури

1. Ахметова Д. Преподаватель вуза и инновационные технологии / Д. Ахметова, Л. Гурье // Высшее образование в России. – 2001. – № 4. – С. 138–144.
2. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века / Б. С. Гершунский. – М. : Наука, 1998. – 325 с.
3. Загвязинский В. И. Инновационные процессы в образовании и педагогическая наука / В. И. Загвязинский // Инновационные процессы в образовании. – Тюмень : Изд-во Тюм. гос. ун-та, 1990. – 254 с.
4. Управление развитием инновационных процессов в школе / Под ред. Т. И. Шамовой, П. И. Третьяковой. – М. : Академия, 1995. – 280 с.
5. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики: опыт разработки инновационных процессов в образовании / Н. Р. Юсуфбекова. – М. : Новая школа, 1991. – 92 с.

Юлія Бойко

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК СКЛАДОВА ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

«Учитель для школи – це те саме, що Сонце для Всесвіту»

А. Дістервег

За останні роки в Україні створено умови для розвитку інноваційної діяльності – сформовано основи нормативно-правової бази та механізми здійснення інноваційної політики, а також створено умови для розвитку відповідної інфраструктури.

Школа за роки свого існування нагромадила багатий педагогічний досвід – джерело розвитку педагогічної науки, підґрунтя зростання професіоналізму, майстерності вчителів-практиків. Його постійне вивчення, осмислення, оновлення, зумовлене змінами парадигм освіти, концепцій навчання й виховання, форм і методів практичної діяльності педагогів. Але часто в практиці роботи загальноосвітніх шкіл він ігнорується, оскільки не у всіх учителів та керівників освітніх закладів сформована потреба та навички щодо його вивчення, застосування, що зумовлює необхідність з'ясування сутності даного феномену.

З наукової літератури дізнаємося, що педагогічний досвід – це сукупність знань, умінь і навичок, набутих у процесі безпосередньої педагогічної діяльності; форма задоволення педагогом раціональних здобутків своїх колег.

Цей феномен передусім знаходить своє втілення в технології навчально-виховного процесу. За поширеністю, охопленістю педагогічного середовища його поділяють на передовий і масовий.

Передовий педагогічний досвід постає як ідеалізація реального педагогічного процесу завдяки абстрагуванню від випадкових, неістотних елементів і конкретних умов педагогічної діяльності й виділення в ньому провідної педагогічної ідеї чи методичної системи. Він збагачує практику навчання й виховання, сприяючи розвитку педагогічної думки [2, с.9].

Розрізняють передовий педагогічний досвід новаторський і зразковий. Новаторському досвіду властиві оригінальність, новизна. Досвід педагога-новатора, що має експериментальний характер, називають дослідницьким. Якщо йдеться про вдоскона-